

Guide för klagomål till FNs kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Du kan som enskild klaga till FNs kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Funktionsrättskommittén, om du anser att dina rättigheter enligt FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Funktionsrättskommittén, har överträtts. För att kunna göra det finns ett antal steg som måste tas innan du kan få ett fall prövat av Funktionsrättskommittén.

Denna guide bygger på de officiella dokument som finns om hur ett klagomål genomförs och praktiska erfarenheter av att genomföra den domstolsliknande process som det innebär att klaga till Funktionsrättskommittén. Detta är en översikt och ska inte användas istället för kvalificerad juridisk rådgivning, utan snarare som en orientering för att lättare ta ställning till hur du kan gå vidare i samråd med jurister och organisationer. Vi tar inte ansvar för att Funktionsrättskommittén verkligen arbetar på det sätt som beskrivs i denna guide eller för att tidsfrister löper. Det är ett allmänt råd från vår sida att alltid ta kvalificerad juridisk rådgivning för att ta ställning till om och hur en process ska drivas.

Se även alltid aktuell information på FNs hemsidor som rör kommittéernas arbete för uppdaterade processregler och annan information. Vid tidpunkten för publiceringen i mars 2020 av denna guide fanns aktuell information på <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/crpd/pages/crpdindex.aspx>.

Påverkansarbete under tiden för processen och efteråt är viktigt för att påverka fler aktörer i samhället under tiden för processen eller därefter. Rättsprocesser ger ofta stor publicitet jämfört med andra metoder för påverkansarbete. Därför kan det vara viktigt att se processen som en del av ett större arbete, särskilt om det är organisationer som driver klagomålet. Se mer om [strategisk processföring](#).

Nedan följer först några allmänna frågor om Funktionsrättskommittén. Därefter följer en övergripande information om rättigheterna i Funktionsrättskonventionen för att du ska få en orientering om vad den skyddar. Därefter följer en praktisk vägledning över hur det vanligen kan gå till i en process mot staten grundat på ett enskilt klagomål i Funktionsrättskommittén. På så vis är vår förhoppning att guiden ska ge en bild över möjligheterna om begränsningarna i vad ett klagomål till Funktionsrättskommittén kan ge.

Guiden är framtagen av Independent Living Institutes projekt Artikel 19 som verktyg som finansieras av Arvsfonden.

**ALLMÄNNA
ARVSFONDEN**

Allmänna frågor

Vad är Funktionsrättskommittén?

Kommittén är en högt respekterad samling experter på funktionsrätt. De tillsätts inom FN i syfte att övervaka ländernas efterlevnad av konventionen. De hanterar även de individuella klagomålen löpande.

Vad Funktionsrättskommittén göra?

Kommittén kan pröva enskilda klagomål från personer som påstår att dess rättigheter överträtts av den svenska staten. Möjligheten till individuella klagomål grundar sig inte direkt på tillträdet till Funktionsrättskonventionen, utan på Sveriges tillträde till det frivilliga protokollet nr. 2 till Funktionsrättskonventionen. Funktionsrättskommittén kan inte ändra en dom eller juridiskt binda staten att göra en viss sak i det enskilda fallet. Däremot kan kommittén uttala sig om fallet och rekommendera staten att göra vissa saker för att åtgärda situationen. Syftet med vad kommittén yttrar är att personens rättigheter ska återställas så långt som möjligt och att förhindra fler liknande överträdelser framöver.

Varför ska du vända dig till just Funktionsrättskommittén?

Det är inte självklart att det är rätt att vända sig till Funktionsrättskommittén även om det formellt skulle gå att lämna in ett klagomål. Dels tar en process både tid i Sverige, samt flera år väl i kommittén. Ibland kan det även vara lämpligare att vända sig till Europadomstolen om det finns ett fall som rör de rättigheter som skyddas av Europakonventionen, vilket generellt är de civila och politiska rättigheterna. En sådan fördel med Europadomstolen är att dess domar blir juridiskt bindande för Sverige och att Sverige som regel genomför domarna. Samma sak kan inte alltid sägas om uttalandena från kommittén, se t. ex. fallet H.M. mot Sverige. Se mer i boken [Lagen som verktyg](#) och på https://www.echr.coe.int/Documents/50Questions_SWE.pdf.

Något om dina rättigheter

Funktionsrättskonventionen skyddar de mänskliga rättigheterna. Det som gör just denna konvention speciell jämfört de två allmänna FN-konventionerna om civila och politiska rättigheter samt ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter är att den illustrerar hur alla rättigheter ska förstås och genomföras för personer med funktionsnedsättning. Du måste identifiera dig som en person med funktionsnedsättning för att direkt skyddas av konventionen, och den definition som kommittén använder finns i artikel 1:

”Personer med funktionsnedsättning innefattar bl.a. personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra.”

Mer om konventionens bakgrund och kärnan i konventionen kan läsas i en [essä som fokuserar på artikel 19 om rätten för personer med funktionsnedsättning att leva ett självbestämt liv i samhällets gemenskap](#).

Konventionens artiklar 5-30 innehåller rättigheterna:

- artikel 5 (jämlighet och icke-diskriminering)
- artikel 6 (kvinnor med funktionsnedsättning)
- artikel 7 (barn med funktionsnedsättning)
- artikel 8 (medvetandehöjning)
- artikel 9 (tillgänglighet)
- artikel 10 (rätt till liv)
- artikel 11 (situationer med risker och humanitära nödsituationer)
- artikel 12 (likhet inför lagen och rättskapacitet)
- artikel 13 (tillgång till rättvisa)
- artikel 14 (personens frihet och säkerhet)
- artikel 15 och 17 (frihet från tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning och skydd personens integritet)
- artikel 16 (frihet från exploatering, våld och övergrepp)
- artikel 18 (fri rörlighet och nationalitet)
- artikel 19 (rätten till ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen)
- artikel 20 (personlig rörlighet)
- artikel 21 (yttrandefrihet, åsiktsfrihet och tillgång till information)
- artikel 22 (respekt för personlig integritet)
- artikel 23 (respekt för familjelivet)
- artikel 24 (utbildning)
- artikel 25 (hälsa)
- artikel 26 (habilitering och rehabilitering)
- artikel 27 (arbete och sysselsättning)
- artikel 28 (social trygghet och förbättrade levnadsvillkor)

artikel 29 (deltagande i det politiska och offentliga livet)

artikel 30 (deltagande i kulturliv, rekreation, fritid och sport)

Funktionsrättskommittén har prövat flera fall. Några framgångsrika processer har handlat om rätten till tillgänglighet i kollektivtrafik, rätt att delta i politiska processer med skäligen åtgärder för tillgänglighet som en förutsättning, samt flexibilitet i rättstillämpning av byggregler om det behövs för att en person med funktionsnedsättning ska kunna välja bostadsort och boende.

Några fall mot Sverige är HM som handlade om rätten att få undantag från byggreglerna för att bygga en pool för att lindra effekterna av en viss sjukdom, Jungelin som handlade om brister i myndighets interna IT-system, RS som handlar om rätten till skäligen åtgärder för tillgänglighet i arbetslivet, samt flera om rätten till uppehållstillstånd i Sverige? Det har visat sig att det kan gå att få inhibition under tiden för att ett klagomål prövas av Funktionsrättskommittén i mål om utvisning av utlänningar som sökt asyl i Sverige.

Du kan göra [Konventionstestet](#) för att bättre förstå hur konventionens artiklar kan ställas i relation till olika situationer. I de flesta fall finns en korresponderande lagstiftning eller gällande rätt i Sverige jämför med rättigheterna. Mycket mer information finns i [Funktionsrättsguiden](#).

Övergripande guide för att klaga till Funktionsrättskommittén

Vad har hänt i ditt fall?

- Beskriv händelserna objektivt och klart. Det är viktigt att precisera de saker som du vill att kommittén ska titta på i en sammanhängande berättelse.
- Vilka dokument och annat underlag finns? Det är viktigt att kunna visa det som du beskrivit med bevisning när det är troligt att staten kan tänkas ha en annan beskrivning av vad som hänt.
- Hur skulle du beskriva att det som hänt är en överträdelse av någon av dina rättigheter enligt konventionen? För att du ska kunna driva ett fall i Funktionsrättskommittén behöver du koppla din berättelse till de rättigheter som finns i konventionen och hur de skulle ha överträtts genom statens handlingar eller underlåtenhet som en del i din berättelse.

Processa i svenska domstolar och myndigheter först – hur har de sett ut i ditt fall?

- På vilket sätt har staten, kommun eller region varit inblandad i fallet? Lägg detta till din berättelse om vad som hänt i ditt fall.
- Saken måste ha gått genom alla instanser till den högsta för att du ska kunna ha rätt att föra talan i Funktionsrättskommittén. Vilka domstolar och myndigheter som är relevanta i ditt fall beror på vad saken handlar om; allmänna domstolar, förvaltningsdomstolar eller specialdomstol som exempelvis Arbetsdomstolen är de som kan behöva gås igenom. Även Justitiekanslern eller andra myndigheter kan vara effektiva rättsmedel måste vara uttömda.

Följ kommitténs mall för att skriva ett klagomål.

- Det [frivilliga tilläggsprotokollet nummer 2](#) innehåller de grundläggande formella reglerna för processen i Funktionsrättskommittén, se särskilt artikel 2.
- Funktionsrättskommittén har ett [faktablad](#), processregler och en [mall för att skriva ett klagomål](#). FN har [allmän information](#) om processformen i kommittéerna.
- Du kommer behöva översätta centrala domar och dokument till engelska eller något annat av kommitténs arbetsspråk för att föra talan i kommittén.
- Skriv och skicka in klagomålet så fort som möjligt! Det finns ingen formell tidsgräns för när ett klagomål måste skickas, men generellt ska det göras inom några få månader från dess att den sista domen i Sverige kom.

Skicka in klagomålet till kommittén och följ kommitténs instruktioner vartefter de kommer.

- Staten kommer ges möjlighet att ge sin syn på klagomålet. Utrikesdepartementet ansvarar för dessa kommunikationer.
- Du får därefter möjlighet att ge kommentarer över statens svaromål.
- Ytterligare skriftväxling kan bli av.
- Därefter kan en huvudförhandling bli av, men för det mesta är processen helt skriftlig.
- Kommittén kommer med sitt yttrande och eventuella rekommendationer.

Lycka till!